

Egy régi könyv került kezünkbe.

Címe: «Tíz év története Budapest életében». A «hivatalos adatok alapján írott és összedállított» munkát a székesfőváros adta ki 1930-ban, vagyis tíz esztendővel az első világháború, egészen pontosan, a rövid Tanácsköztársaság és az idegen megszállás után. A kiadvány célja az addig végzett munka dicsőítése volt. Most, mi is csaknem kerek egy évtizeddel vagyunk túl a második világháború véres viharán, éppen ezért kétszeresen érdekes, tanulmányos vizsgálódni, milyen is volt akkoriban, a 20-as, 30-as években az élet Budapesten. A legösszefőbb személyes visszaemlékezések is gyakran csatlakoznak: a sok-sok küzdelmes esztendő szűrőjén szebbé vagy fájdalmasabbá csiszolódnak az emlékek. Míg azonban most elkerüljük ezt: mert az «el nem szálló» írás; a régi könyv nyomán idézzük fel a mulat.

«Harc a nyomor ellen», ez a könyv első fejezetének címe. Megtudjuk belőle, hogy 55 ingyenkonyha működik Budapesten. Ingyenkonyha — a belépő először csak hunyorgat, amíg megszokja a homályt, eligazodik a helyiségben. Erős, tüdőre nehezedő konyhaszag — amelyből határozottan kiérezhető a főtt paszuj párája — csapja meg az orrot. A helyiség első részében csupasz asztalok mellett, rongyokba burkolt, szótlan emberek várják az ételt. A szoba másik felén a tűzhely előtt megviselt asszonyok sorakoznak, kezükben foltozott lábas, vagy csorba cseréptál, ők hazaviszik a szegénykező vagy beteg családtagoknak az ebédet. A könyv közli, hogy még 1930-ban is, hétköznaponként átlag 10.000 ember kénytelen elfogadni az ilyen sovány, megalázó alamizsnát.

«De nemcsak éheztek, nemcsak rongyosak voltak az emberek, hanem fáztak is» — írja továbbá a régi Budapest tíz évről szóló könyv. Megtudjuk persze, hogy a székesfőváros «segített» ezen is, még hozzá legfőképpen úgy, hogy átvette a tönkrement Közjótékonyági Egyesület melegedőhelyiségeit. Két számot arról is kapunk, hogy hányan zsúfolódtak össze ezekben: 1928 telén 35.000, 1929-ben pedig már 233.079 ember! A melegedőkbe járó soktízezer, munka után

sóvárgó fiatal és tehetetlen öreget talán nem is a kályha, hanem az egymásra zsúfolt emberek párája — melegítette. Bizonyára nemcsak a forró levegőre vágytak, hanem a naponta kétszer kapott forró rántottlevesre is...

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző: **Budapest**
Cím: **- egykor és ma**

Forrás: **Adatok Budapest életéről 1920—1930 és 1945—1954 között**

(Hely) (Idő) (Köt. v. füz.) (Oldal)

Osztályozás

91(439Bp)09

" [1954] "

Személy:

Helyszám:

De ne elégedjünk meg az eddig kapott képpel, ne bizzunk a kibontakozó nyomor — ez esetben nem család — látszatára, nézzük meg a rideg hivatalos — vagyis szépített — adatokat. A Statisztikai Hivatal akkoriban megvizsgálta 50 munkáscsalád napi étrendjét. Meg kell jegyezni, hogy olyan dolgozókat választottak, akiknek volt munkájuk — viszonylag jól fizetett munkájuk — s akik közül 31-nek felesége, 21-nek pedig valamelyik családtagja is dolgozott. Ennek ellenére kénytelenek voltak megállapítani, hogy a vizsgált személyek ételének kalóriaértéke az egészséges munkásember életéhez, munkaképességéhez szükséges 3200 kalória helyett csupán 2300 kalória.

(A visszaemlékezések közben vessünk egy villanásnyi időt a jelenre is... Az Elelmész-tudományi Intézet mostanában is vizsgálja a dolgozók étrendjét. A legutóbbi, az 1953 novemberében felvett és most feldolgozott adatok alapján megállapították, hogy csupán az üzemélelmészestől kapott ételek kalóriaértéke a bányászoknál 4534, az építőmunkásoknál 3783, a mezőgazdasági dolgozóknál pedig 4195.)

A könyvben egy, a Dunát és a Margithídt egy részét ábrázoló képét látunk. Végre talán valami vizsgálatosabb látványt, a folyó — amely a költő szavával «mult, jelen s jövő»

— tajtékos habjait és a budai hegyek panorámáját akarja mutatni a kiadvány?! A képhez tartozó szöveg sorai így felelnek: «Ezekben az inséges években, nemcsak anyagilag, hanem lelkiileg is összeroppantak az emberek. Soha nem volt annyi öngyilkos, mint e katasztrófális időkben». Azután elégedetten állapítja meg: a székesfőváros megtalálta az ellenszert; megszervezték a dunai életmentést, Nagy «eredmény»: 1930-ban

már hét mentőállomás működött a Dunán. A két világháború között gyakori volt az olyan eset, mint Kollár Ferencné pestszentimrei Bercsényi-u. 9/b. számú ház lakójáé, aki kétségbeesésében hat gyermekével kísérelt meg öngyilkosságot. Akkoriban évente átlag 170-en határozták el magukat erre a végső útra, ugrottak a folyóba.

(Ma egyetlen mentőállomás működik a Dunán, az is a balesetek miatt. Az utóbbi tíz évben az összes budapesti öngyilkosok száma is jóval kevesebb volt, mint régen tíz esztendő alatt egyedül a dunai öngyilkosoké.)

A 30-as esztendő Budapestjén az emberek minduntalan beleütköztek a munkanélküliek «köpködőkbe» induló, apróhirdetéseket bújó, egy-egy munkaalkalom előtt sorbanálló, vagy fenyegetően tüntető csoportjába. A könyv sem hunyhat szemét ezek előtt. Ezt olvassuk benne: «A súlyosodó gazdasági helyzet nagyon sok embert tett kényértelenné, s egyre jobban nőtt a szellemi és fizikai

munkanélküliek száma». A könyv azonban mindjárt meg is nyugtat: «Ezen a téren is segítségére siet a társadalomnak a főváros, és még az 1926. évben bevezette a szellemi és fizikai munkanélküliek segítését, karácsonyi segítyt osztat ki az előjáróságon keresztül a legszegényebb munkanélkülieknek...»

(Felhívtuk a városi tanácsnál működő munkaerőirányító irodát, ahol megtudtuk, hogy jelenleg 20.000 segédmunkást és 6090 — 7000 mindenfajta — vasas, asztalos, bőripari, kereskedelmi stb. — szakmunkást keresnek.)

A könyv «Harc a nyomor ellen» című fejezetéből azonban sok minden kimaradt. A többi között nem találjuk benne azt a jellemző, tragikomikus esetet sem, hogy amikor egyik

kurzus-politikus úgynevezett nyomorenyhítő akciót indított, Sipőcz Jenő polgármester még ezeket a filéket is megsarcolta: a befolyó összegre vigalmi adót vetett ki! Szemérmesen hallgat Róbert bácsi Calvin-téren osztogatott zsirtalan leveleiről, és a jószívűség mögött rejtőző zsíros üzletről: Róbert bácsit ugyanis a sok visszaélés, panama, sikkasztás miatt még abban az időben is le kellett tartóztatni...

A mult vándorának sokáig tart, amíg pontosan meg tudja határozni, hogy visszaemlékezve a régi Budapest utcáira, mi is hiányzik neki olyan nagyon. Azután rájön: az épí-

tőállványok. Akkoriban csak elvétve láthattunk építkezéseket. Az istálló-lakó emberek száma annyira megcsaporodott, hogy 1926-ban a polgármesternek rendeletet kellett hoznia ellenük. Emellett olyan magasak voltak a házbérek, hogy mindennapos látvány volt a kapualjban, utcán didergő, kilakoltatott család. A rendőrség a legdurvábban bánt a kilakoltatottakkal; igen gyakran a házbért fizetni nem tudókat a lóversenyteri, másfél méter átmérőjű krumplisvermekbe költöztették. A hivatalos vélemények szerint 1926 januárjában Budapesten 416 család élt a szabad ég alatt — ugyanakkor sok luxuslakás a méregdrága házbér miatt üresen tátongott!

(A lakáskérdés ma még nálunk is az egyik legsúlyosabb gond. Sok család rossz, zsúfolt lakásvizonyok között él, de a felszabadulás után mégis hatalmas erőfeszítéseket tettünk a lakásínség felszámolására. A lakóházakkal kapcsolatban is összehasonlíthatatlanul súlyosabb körülményeket örököltünk a felszabadulás után, mint az első világháborút követően. A második világháborúban Budapesten 14.000 ház — nem lakás! — súlyosan megsérült, rombadőlt. Ezen kívül 54.000 ház könnyebben megrongálódott.

Az 1949-es népszámlálási adatok mégis már azt közlik, hogy a sérülések, a háborús károk 95 százalékát helyreállítottuk. Jelenleg több mint 5000 lakás építésén dolgoznak.)

A könyvből valamit megtudunk azokról is, akik nem jártak az ingyenkonyhára, nem tudtak a melegedőkhöz húzódni, sőt annyi erejük sem volt, hogy a Dunába ugorjanak: a betegekről. Nagy eredményként szögezi le a kiadvány, hogy *tíz év alatt 800.000 beteget kezeltek a főváros kórházaiban. Könyvünk kénytelen beismerni, hogy «a súlyos, fertőző TBC-s betegeket a főváros nem tudta megfelelőképpen elhelyezni, így azután a tüdőgondozóintézetek egész munkássága illuzórius volt».* A későbbi ágylétszám-bővítések csupán cseppek voltak a tengerben. Azt nem tudjuk meg a könyvből, hogy a fővárosi kórházakban a betegek matracokon feküdtek és tíz emberre jutott egy pohár. A főváros közigazgatási bizottságának 1924 július 13-i ülésén maga a tisztiorvos a közegészségügyi helyzettel kapcsolatban azt mondta: *«Százszérvél vannak pusztulásra ítélve az emberek...»* És még azt a keveset is, amelyet a főváros juttatott a szegénysorsú betegeknek, megrabolták. 1923-ban került napfényre például a Zita-kórház élelmiszerbotránya. Kiderült, hogy a kórház vezetői hordószámla lopták el a zsírt és egyéb élelmiszert a betegektől és a hallgatás-fejében

busás ajándékokat küldtek a főváros vezetőinek. A betegek pedig férges ételt kaptak. A fővárosi kórházegészségügyi és közkórházi bizottság egyik ülésén a tisztifőorvos helyette se elmondta, hogy a Szent László-kórház alkalmazottai a fertőző betegek pavilonjainak földszintjén laknak. Nem beszél a könyv egy 1924-ből származó adatról sem, amelyből azt a szomorú dolgot tudjuk meg, hogy akkoriban naponta tizenhárom tüdőbeteg halt meg.

(Jelenleg Budapesten csak a tanácsok által fenntartott kórházakban 12.000 ágy van, s a legutóbbi négy esztendő alatt háromszázalékkal növekedett az ágylétszám. Hasonló számban vannak ágyak az egészségügyi minisztérium felügyelete alá tartozó budapesti kórházakban is. Országosan 1950 január 1-től 1954 júniusáig a kórházi ágyak száma 18,4 százalékkal emelkedett. Budapesten az új kórházak építése mellett a László-kórházban két korszerű elkülönítő, megfigyelő pavilont létesítettek, újjáépítették a kórház régi épületeit. A tbc-s betegek halálózasi arányszáma az 1938-as, az utolsó úgynevezett békeév adataihoz képest is kétharmadával csökkent! 1953-ban csaknem hárommillió tüdőszűrő-vizsgálatot tartottak. A főváros kórházai évente 270.000 beteget képesek huzamosabb időn keresztül kezelni. A tanácsok négyéves

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. fűz.)

(Oldal)

működése óta 118 új orvosi rendelőt létesítettek Budapesten.)

A könyv jelentős sikereket könyveli el a székesfőváros gondoskodását a jövő nemzedékről. Annakidején évente 3578 gyermeket gondoztak a bölcsődék, napköziotthonok, anya- és csecsemővédő intézetek. Ezenkívül 540 kettőtől hatéves korú gyermekről gondoskodott intézményesen a főváros. A könyv büszkén írja: *tíz év alatt 33.365 fővárosi gyermeket üdültettek vidéken.*

(Ma a budapesti üzemi és területi óvodák 26.700 férőhellyel rendelkeznek. A főváros bölcsődéi 9578 gyermek számára nyújtanak szakszerű ellátást, gondozást. 1950 óta 5970-nel szaporodott a bölcsődei férőhelyek száma. A felszabadulás óta egyedül

a főváros 66.651 gyermeket üdültetett. Emellett a vállalatok és 1952 óta a SZOT, összesen több mint 200.000 budapesti gyermek vidám üdüléséről gondoskodott.)

Ragadjunk ki a könyvből még egy, a város életére igen jellemző adatot: 1929-ben 95 millió köbméterre rugott a gázgyár termelése. Ebből 9 millió világitási célokra szolgált.

(A gázművek tavaly, tehát a felszabadulás utáni legutóbbi ke-rek esztendőben 224 millió köbméter gázt szolgáltatott. 1954 el-

ső felében már 122 millió köbméter. A tanácsok működése óta négyezer épületbe vezették be a gázt és 23.000 új fogyasztót kapcsoláltak a hálózatba.)

A *«Tíz év története Budapest életében»* című könyvből felsoroltunk néhány, akkoriban nagy eredménynek tartott adatot. Az összeállításban többnyire az akkori hivatalos adatokból, közleményekből idéztünk, amelyek, jól tudjuk, az igazságnak csupán egy kis részét tükrözték. Mindezek mögött ott húzódott a véres kiszármányolásnak, busás panamáknak, aljas népbufitásnak még sötétebb világa. S kik voltak azok, akik akkoriban ott ültek a fővárosi törvényhatósági bizottságban? Az 1930-ban választott tagok összetétele válaszol erre. A 250 bizottsági tag közül 51 gyáros, nagyiparos és bankigazgató, 57 állami és fővárosi főtisztviselő, 23 magán-tisztviselő, 22 püspök, esperes, pap, 41 ügyvéd, 15 orvos, mérnök, 14 földbirtokos, 13 nagykereskedő, 4 laputalajdonos, 3 újságíró, 3 kisiparos, 3 tábornok és egyetlen, magát munkásnak nevező személy volt.

★

Tíz esztendő egy nemzedék életében jelentős idő. A tíz esztendővel ezelőtt született gyermek már a mértanall ismerkedik... A történelem végtelen sodrában azonban tíz esztendő kis idő, a mi utolsó évtizedünket mégis naggyá tesz a felszabadult emberek tettei.